

A Comparative Study of the Confidentiality in International Documents and Iranian law with Emphasis on Upstream Oil and Gas Contracts

Mohammad Taqi Rafiei ¹ | Mahdi Nazarnejad ²✉

1. Corresponding Author, Department of Energy Law and International Trade, College of Farabi, University of Tehran, Qom, Iran, Email: rafiei@ut.ac.ir

2. Department of Energy Law and International Trade, College of Farabi, University of Tehran, Qom, Iran, Email: nazarnejad.mahdi@ut.ac.ir

(Received : March 13, 2024 ; Revised : January 6, 2024 ; Accepted : January 6, 2024)

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	<i>In economic relations and financial law, trade secrets form an important part of the assets of the economic actors. Disclosure of the scientific information causes serious damages to the owners of such information. As maintaining the confidentiality of the reservoirs information and technical issues is one of the terms and conditions contemplated under upstream oil and gas contracts, some questions arise here as follows. How, for what duration and to what extent should the scope of the confidentiality of the contracts, keeping the confidentiality, conditions and obligations of the parties for confidentiality in this contracts be? Is confidentiality recognized as a legal principle or is simply considered as one of the terms and conditions envisaged under the trade contracts? To answer such questions, the present descriptive-analytical research examined the domestic laws and regulations, international documents and regulations as well as the upstream oil and gas contracts. Seemingly, the scope of confidentiality under Iranian regulations both covers the provisions under a contract, including the reservoirs information and the well drilling, within the framework of a contract.</i>
Article history: Received Received in revised form Accepted Published online	
Keywords: Confidentiality of Contract, Obligation to Maintain Confidentiality, Trade secrets, Upstream Oil and Gas Contracts	

Cite this article : Rafiei.M.T & Nazarnejad.M (2023) A Comparative Study of the Confidentiality in International Documents and Iranian Law with Emphasis on Upstream Oil and Gas Contracts .Private Law
: <http://doi.org/00000000000000000000>

© Mohammad Taqi Rafiei ,Mahdi Nazarnejad
DOI: <http://doi.org/00000000000000000000>

Publisher: University of Tehran Press.

بررسی تطبیقی حفظ محرمانگی در اسناد بین المللی و حقوق ایران با تاکید بر قراردادهای بالادستی نفت و گاز

محمد تقی رفیعی^۱ | مهدی نظرنژاد^۲ | ✉

۱. نویسنده مسئول، گروه حقوق انرژی و تجارت بین الملل، دانشکدهگان فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران، رایانامه: rafiei@ut.ac.ir

۲. گروه حقوق انرژی و تجارت بین الملل، دانشکدهگان فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران رایانامه: nazarnejad.maehdi@ut.ac.ir

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۳ ؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۰/۱۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۱۶)

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	در روابط اقتصادی و حقوق مالی، اسرار تجاری بخش مهمی از دارایی فعالان اقتصادی می باشد. افشای اطلاعات علمی، موجب آسیب جدی به مالکین این اطلاعات است. از آنجا که حفظ محرمانگی اطلاعات مخازن و مسایل فنی در قراردادهای بالادستی نفت و گاز از شروط مندرج در قرارداد است، این پرسش ها مطرح می شود که دامنه محرمانه بودن قرارداد و حفظ محرمانگی، شرایط و تعهدات طرفین در خصوص محرمانگی در این قراردادها به چه صورت و تا چه مدت و میزانی است؟ آیا حفظ محرمانگی به عنوان یک اصل حقوقی، شناخته شده است یا اینکه به عنوان یکی از شرایط پیش بینی شده در قراردادهای تجاری مطرح می شود. برای پاسخ به این پرسش ها در پژوهش حاضر که به روش توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است، با بررسی قوانین و مقررات داخلی، اسناد و مقررات بین المللی و قراردادهای بالادستی نفت و گاز، به نظر می رسد که قلمرو محرمانگی در مقررات ایران هم ناظر به مفاد قرارداد است و هم در چارچوب و شرایط قرارداد از جمله اطلاعات مربوط مخازن و حفاری چاه ها پیش بینی می گردد.
تاریخ دریافت:	
تاریخ بازنگری:	
تاریخ پذیرش:	
تاریخ انتشار:	

کلید واژه‌ها: اسرار تجاری، محرمانه بودن قرارداد، تعهد به حفظ محرمانگی، قراردادهای بالادستی نفت و گاز

استناد: رفیعی، محمد تقی و نظرنژاد، مهدی (۱۴۰۲) بررسی تطبیقی حفظ محرمانگی در اسناد بین المللی و حقوق ایران با تاکید بر قراردادهای بالادستی نفت و گاز، حقوق خصوصی
DOI: <http://doi.org/00000000000000000000000000000000>

© محمد تقی رفیعی، مهدی نظرنژاد

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

DOI: <http://doi.org/00000000000000000000000000000000>

امروزه بسیاری از مناسبات تجاری در بردارنده اطلاعاتی است که از نظر اقتصادی، ارزش بسیاری برای دارنده خود ایجاد می کند؛ لذا صاحبان آن به دنبال محرمانه نگاه داشتن آن می باشند. از این رو، اتخاذ تدابیری برای حفاظت از اطلاعات محرمانه در روابط قراردادی، اهمیت دوچندانی پیدا می نماید. موضوع محرمانگی در بردارنده جنبه های مختلف حقوقی است. از طرفی حفظ محرمانگی در حیطه مالکیت فکری قرار می گیرد که ارتباط بسیار نزدیکی با دانش فنی موضوع قرارداد دارد و از سویی دیگر، مشمول حقوق قراردادهای می گردد که برای نقض کننده آن، مسئولیت قراردادی ایجاد می نماید. علاوه بر این، می تواند مسئولیت مدنی جهت جبران خسارت زیان دیده را در پی داشته باشد. از جهت سوءنیت در افشای اسرار طرف قرارداد به عنوان امین، مسئولیت کیفری برای نقض کننده محتمل است. قرارداد حفظ محرمانگی، در جهت حمایت از اسرار ارزشمند در قراردادهای تجاری است. این موضوع در ضمن مقررات حقوقی ایران مطرح ولی به طور مجزا پیش بینی نشده است. شرط حفظ محرمانگی، در اسناد بین المللی از جمله اصول قراردادهای تجاری بین المللی مطرح شده است. محرمانگی قراردادهای بالادستی نفت و گاز در ایران ناظر به مفاد قرارداد نیز می باشد که این موضوع قابل نقد است چرا که سری و محرمانه بودن مفاد قرارداد، موجب عدم بررسی و اعلام نظرات حقوقدانان در خصوص این نوع قراردادهای می گردد که می بایست این موضوع رفع گردد.

شرط حفظ محرمانگی در قراردادهای بالادستی نفت و گاز به عنوان یکی از شروط قراردادی پیش بینی می گردد. قراردادهای نفتی از جمله قراردادهایی هستند که به دلیل پیچیدگی قرارداد و به لحاظ حساسیتی که کشورهای نفت خیز دارند، طرفین قرارداد سعی می نمایند که برای جلوگیری از افشای اطلاعات محرمانه میادین نفتی و یا تکنولوژی شرکت های پیمانکار، یکی از بندهای قرارداد یا یکی از ضوابط قرارداد را به حفظ محرمانگی اختصاص دهند چرا که ممکن است در نهایت این قرارداد بین آنها به امضا نرسد. طرفین در ابتدای مذاکرات، موافقت نامه عدم افشای اطلاعات یا موافقت نامه محرمانگی را منعقد می کنند و باتوجه به نوع قرارداد، ضمانت اجرایی را در آن درج می نمایند تا از این طریق مانع افشای اطلاعات تجاری خویش گردند. سوالاتی که در این خصوص مطرح می شود این است که آیا حفظ محرمانگی به عنوان یک اصل حقوقی، شناخته شده است یا اینکه به عنوان یکی از شرایط پیش بینی شده در قراردادهای تجاری مذکور از جمله قراردادهای بالادستی نفت و گاز مطرح می شود، دامنه حفظ محرمانگی، شرایط و تعهدات طرفین در قراردادهای بالادستی نفت و گاز به چه صورت و تا چه میزان و مدتی است؟

مقاله حاضر دارای سه بخش به شرح ذیل است: بخش اول در بردارنده مفهوم محرمانگی در قواعد و مقررات ایران است. بخش دوم به بررسی حفظ محرمانگی در اسناد و قواعد بین المللی اختصاص یافته است. در بخش سوم، قواعد و شرایط حقوقی حفظ محرمانگی در قراردادهای بالادستی نفت و گاز مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش اول: مفهوم اطلاعات محرمانه و حفظ محرمانگی در قواعد و مقررات ایران

۱- مفهوم اطلاعات محرمانه و ارتباط با اسرار تجاری

اطلاعات محرمانه به تعبیر عام، به آن دسته از اطلاعاتی اطلاق می‌گردد که فارغ از شکل و محتوا، دسترسی اشخاص ثالث به آن نیازمند مجوز باشد. این نوع اطلاعات، ممکن است کاملاً اطلاعات شخصی و در ارتباط با حریم خصوصی اشخاص باشد و یا مربوط به کسب و کار و تجارت و یا حتی اطلاعات سری دولتی باشد. اطلاعات محرمانه در فرهنگ لغت آکسفورد بدین شکل تعریف شده است: «وضعیتی که انتظار دارید کسی اطلاعات را مخفی نگه دارد.»^۱ در مجموع می‌توان گفت اطلاعات محرمانه، عموماً مربوط به صنعت یا تجارت که به طور معقولی به عقیده صاحب آن، طوری است که انتشار غیرقانونی و بدون اجازه آن به ضرر او و به نفع دیگران خواهد بود و نباید در حیطة اختیار عموم قرار گیرد. (قدیرگلکاریان و دیگران، ۱۳۹۰، ص ۱۴۳)

اسرار تجاری^۲ یعنی اطلاعاتی که ارزش آنها از محرمانه بودن آنها در مقابل رقبای تجاری، عموم مردم و دیگران ناشی می‌گردد به گونه ای که اگر افشا شوند آنها نیز از آن سود خواهند برد. (رفیعی، ۱۳۹۴، ص ۱۱۳۶) سازمان جهانی مالکیت فکری^۳ در بیان اسرار تجاری اعلام نموده است که: «اسرار تجاری حقوق مالکیت فکری^۴ در مورد اطلاعات محرمانه ای است که ممکن است فروخته یا مجوز داشته باشد.»^۵ به نظر می‌رسد رابطه اطلاعات محرمانه با اسرار تجاری عموم و خصوص مطلق است. در قوانین و مقررات مختلف در خصوص هر یک از این سه دسته اطلاعات محرمانه به صورت پراکنده قوانینی وجود دارد اما در حال حاضر در کشورمان قانون جامعی در زمینه حفظ اسرار تجاری و یا اطلاعات محرمانه تصویب نشده است.

۲- حفظ محرمانگی در قوانین و مقررات ایران

هنگامی که طرفین قرارداد، وارد مذاکرات مقدماتی می‌شوند تا در صورت توافق، نسبت به انعقاد قرارداد اقدام کنند ناگزیر هستند برخی از اسرار حرفه ای و تجاری خود را برای آگاهی طرف مقابل، بیان کنند. با توجه به این که افشای این اسرار ممکن است خسارات هنگفتی به مالک اسرار تجاری وارد سازد می‌بایست مطابق قواعد حقوقی، از ورود چنین خسارتی جلوگیری نمود. شاید گفته شود که چون در حقوق ایران، نص خاصی در این زمینه وجود ندارد، چنین مسئولیتی محل تامل است؛ اما باید پاسخ داد که تقصیر^۶ به معنای رفتار غیرمعارف است و ملاک در شناسایی آن، عرف حاکم بر جامعه بر اساس قواعد حقوقی می‌باشد.

انعقاد قرارداد محرمانگی در هنگام افشای سر به دارنده اسرار تجاری احساس امنیت میدهد و دارنده مزایایی را از جمله در زمینه محرمانه بودن اطلاعات، سرعت و سهولت بیشتر در مطالبه خسارت و اثبات آسانتر نقض اسرار تجاری به دست می

¹ Confidential Informations

² A situation in which you expect someone to keep information secret . This definition quotes in the Website : https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/confidentiality

³ Trade Secrets

⁴ World Intellectual Property Organization

⁵ Intellectual Property

⁶ Trade secrets are intellectual property (IP) rights on confidential information which may be sold or licensed.

⁷ طبق ماده ۹۵۳ قانون مدنی : تقصیر اعم است از تعدی و تفریط

آورد که هر دارنده‌های کاملاً در تحصیل آنها راغب است. این مزایا بیشتر جنبه حقوقی دارند لیکن این ارزش اقتصادی را میتوان به آن افزود که وجود قرارداد محرمانگی، باعث مدیریت ادعا یا کاهش هزینه معاملاتی میشود یعنی طرفین قرارداد با تعیین دایره اطلاعات محرمانه و تعیین استثنائات و تعیین اشخاص مشمول تعهد و بازده زمانی موردنظر، خود را از اقامه دعوی یا دفاع یا گرفتن وکیل و توقف احتمالی در جریان اجرای قرارداد تجاری مصون نگه می‌دارند و این صرفه جویی زمانی و پولی، هزینه معاملاتی را برای طرفین پایین می‌آورد. (کریمی و همکاران، ۱۳۹۸ ص ۱۸۵)

ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی مقرر نموده است: « اطباء و جراحان و ماماها و داروفروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می‌شوند، هر گاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشا کنند به سه ماه و یک روز تا یک سال حبس و یا به یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شوند.» از این ماده دو نکته مهم استنباط می‌شود: اول آنکه افشای اسرار حرفه ای جرم و در نتیجه از لحاظ مدنی تقصیر است. دوم: اصل عدم افشای اسرار تجاری است که از آن به وظیفه مسکوت گذاشتن نیز تعبیر می‌شود. سوال دیگری که بایستی پاسخ داده شود شناسایی مبنای چنین مسئولیتی است؛ به دیگر سخن آیا لزوم جبران خسارت ناشی از نقض اسرار تجاری، مشمول قواعد حاکم بر مسئولیت قراردادی است یا آنکه قواعد مسئولیت مدنی بر قضیه حاکم است؟

هنگامی که مذاکرات به نتیجه نمی‌رسد و طرفین به انعقاد عقد مبادرت نمی‌کنند پاسخ روشن است؛ در چنین حالتی مسئولیت مدنی متعهد و یا مقصر بایستی اعمال شود؛ زیرا استناد به مسئولیت قراردادی بدون وجود قرارداد، متصور نیست اما در صورتی که پس از وقوع عقد، اسرار تجاری یکی از طرفین افشا گردد، در وجود مبنای مسئولیت بایستی قائل به تفکیک شد. در برخی از قراردادها شرطی پیش بینی شده است که به موجب آن، طرفین حق افشای اسرار تجاری ناشی از قرارداد را ندارند و یا در موارد خاصی، قرارداد مستقلی تحت عنوان قرارداد عدم افشا یا محرمانگی میان طرفین تنظیم می‌شود که به موجب آن طرفین یا یکی از آنان ملزم به رعایت و حفظ اطلاعات طرف مقابل است. اگر بتوان به موجب عرف و عادات چنین تعهدی را به طرفین قرارداد نسبت داد، بر اساس ماده ۲۲۰ قانون مدنی^۸ می‌توان مسئولیت قراردادی را مورد شناسایی قرارداد. در این صورت، شخص دریافت کننده اطلاعات طبق قرارداد ملزم به حفظ و نگهداری اطلاعات افشاء شده است.

الف) اطلاعات محرمانه دولتی

ماده یک قانون مجازات انتشار و افشا اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹ مجلس شورای ملی پیش بینی نموده است که: « اسناد دولتی عبارتند از هر نوع نوشته یا اطلاعات ثبت یا ضبط شده مربوط به وظایف و فعالیت‌های وزارت‌خانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی از قبیل مراسلات، دفاتر، پرونده‌ها، عکس‌ها، نقشه‌ها، کلیشه‌ها، نمودارها، فیلم‌ها، میکروفیلم‌ها و نوارهای ضبط صوت که در مراجع مذکور تهیه و یا به آن مراجع رسیده باشد. اسناد دولتی سری اسنادی است که افشای آنها مغایر با مصالح دولت و یا مملکت باشد. اسناد دولتی محرمانه اسنادی است که افشای آنها مغایر با مصالح خاص اداری سازمان‌های مذکور در این ماده باشد.» بنابراین، اطلاعات و اسناد سری به آن دسته از اطلاعاتی اطلاق می‌گردد که افشای آن به امنیت ملی لطمه می‌زند و اطلاعات محرمانه نیز به اطلاعاتی گفته می‌

^۸ عقود نه فقط متعاملین را به اجرای چیزی که در آن تصریح شده است ملزم می‌نماید بلکه متعاملین به کلیه نتایجی هم که به موجب عرف و عادت یا به موجب قانون از عقد حاصل می‌شود ملزم می‌باشند.

شود که افشای آن برای سازمان اداری مخاطره آمیز است. البته در ماده یک آیین نامه طرز نگاهداری اسناد سری و محرمانه دولتی و طبقه بندی و نحوه مشخص نمودن نوع اسناد و اطلاعات این گونه اطلاعات و اسناد محرمانه دولتی به چهار طبقه تقسیم شده است: طبقه اول: به کلی سری / طبقه دوم: سری / طبقه سوم: خیلی محرمانه / طبقه چهارم: محرمانه.

باتوجه به طبقه بندی اطلاعات، افشای آن توسط شخص خاصی دارای مجازات متفاوتی است. بنابراین، تفاوت اسناد دولتی سری و محرمانه در نوع آثاری است که افشای آن ممکن است، به بار آورد. از این رو، قانون به تفکیک آن پرداخته و مجازات گوناگونی را برای آن در نظر گرفته است. این موضوع در قراردادهای بالادستی نفت و گاز به جهت اینکه یک طرف شرکت ملی نفت ایران است مطرح می گردد. ماده ۱۵ قانون اصلاح قانون نفت پیش بینی نموده است که وزارت نفت و شرکتهای تابعه یک نسخه از قراردادهای منعقد شده مربوط به صادرات گاز طبیعی و گاز طبیعی مایع شده و قراردادهای اکتشاف و توسعه در میادین نفتی که متضمن تعهدات بیش از پنج سال است را به صورت محرمانه به مجلس شورای اسلامی تسلیم می نماید.

ب) اطلاعات محرمانه تجاری

در خصوص اطلاعات محرمانه تجاری، ماده ۶۴ قانون تجارت الکترونیکی به این نکته اشاره نموده است که: «به منظور حمایت از رقابتهای مشروع و عادلانه در بستر مبادلات الکترونیکی، تحصیل غیرقانونی اسرار تجاری و اقتصادی بنگاه ها و موسسات برای خود و یا افشای آن برای اشخاص ثالث در محیط الکترونیکی جرم محسوب و مرتکب به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید.» هر چند این مقرر مربوط به افشای اطلاعات در بستر الکترونیکی می باشد اما به طور مشخص از حفظ اسرار و اطلاعات محرمانه تجاری حمایت نموده و برای افشای غیر مجاز آن جرم انگاری نموده است. در ماده ۶۵ همان قانون نیز مصادیق دیگری از اسرار تجاری الکترونیکی ارائه نموده است.^۹

در قسمت پایانی ماده فوق الذکر، سه مولفه برای تشخیص اسرار تجاری از سایر اطلاعات به دست داده است: اول: دارای ارزش اقتصادی مستقل باشد. دوم: در دسترس عموم قرار ننگرفته باشد. سوم: تلاش معقولانه ای برای حفظ و حراست آن انجام گرفته باشد. برای مولفه ارزش اقتصادی مستقل اطلاعات، می توان معیار شخصی و نوعی در نظر گرفت. به طور مثال لیست مشتریان هرچند اختصاص به نوع کسب و کار دارد و شاید برای سایر کسب و کارها ارزشمند نباشد اما نوعاً در کسب و کار مورد فعالیت می تواند ارزشمند تلقی شود. ولی برنامه ریزی های تجاری ممکن است ارزش شخصی پیدا کند و برای اشخاص دیگر حتی در همان حوزه فعالیت چندان ارزشی نداشته باشد. از این رو، اگر این نوع اطلاعات افشا شود، باید بررسی نمود که آیا افشا آن نقض حقوق اسرار تجاری مالک آن است یا خیر؟ معمولاً در کسب و کارهایی که محور فعالیت آنها، دانش فنی و یا فناوری است پیش از افشای هرگونه اطلاعات تجاری مهم، مالک اطلاعات با طرف قرارداد

^۹ « اسرار تجاری الکترونیکی «داده پیام»ی است که شامل اطلاعات، فرمول ها، الگو ها، نرم افزارها و برنامه ها، ابزار و روش ها، تکنیک ها و فرآیندها، تالیفات منتشر نشده، روش های انجام تجارت و داد و ستد، فنون، نقشه ها و فراگردها، اطلاعات مالی، فهرست مشتریان، طرح های تجاری و امثال این ها است، که به طور مستقل دارای ارزش اقتصادی بوده و در دسترس عموم قرار ندارد و تلاش های معقولانه ای برای حفظ و حراست از آنها شده است. »

تجاری خود، قرارداد محرمانگی اطلاعات منعقد می نماید که این اقدام خود یک روش معقولانه برای حراست از اسرار تجاری محسوب می گردد. اما نباید صرفاً انعقاد یک قرارداد را برای حفظ اسرار تجاری خود کافی بدانیم .

ج) اطلاعات محرمانه شخصی

اطلاعات محرمانه شخصی یا خصوصی طیف وسیعی از اطلاعات را در بر می گیرد. شاید یک معیار نوعی که می توان در این خصوص در نظر گرفت آن است که هر نوع اطلاعاتی که اختصاص به شخص یا خانواده وی داشته باشد و جز افرادی که از سوی وی مجاز بوده، به این اطلاعات دسترسی نداشته اند و یا راضی به عمومی شدن آن اطلاعات نیست را می توان اطلاعات محرمانه شخصی تلقی نمود.

در قانون جرایم رایانه ای ، به حفظ حریم خصوصی در بستر فضای سایبری و رایانه ای اشاره شده و نقض حریم خصوصی اشخاص را جرم انگاری نموده است . ماده ۱۷ این قانون مقرر نموده است: «هر کس به وسیله سامانه های رایانه ای یا مخابراتی صوت یا تصویر یا فیلم خصوصی یا خانوادگی یا اسرار دیگری را بدون رضایت او جز در موارد قانونی منتشر کند یا دسترس دیگران قرار دهد، به نحوی که منجر به ضرر یا عرفاً موجب هتک حیثیت او شود، به حبس از نود و یک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج میلیون (۵,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا چهل میلیون (۴۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد». همچنین، ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی^۱ به آن دسته از اطلاعات محرمانه شخصی اشاره دارد که به حسب مراجعه به افراد متخصص در امور پزشکی ، روان شناسی و یا حتی وکلای دادگستری، دارای پرونده اطلاعات شخصی بوده و متخصصین می بایست اسرار حرفه ای شغل خود را بر اساس قوانین و مقررات حفظ نمایند. از این رو، اطلاعات محرمانه شخصی، نیز از نظر قانونگذار محترم بوده و برای افشای غیر مجاز آن جرم انگاری نموده است.

د) استثنای نظام اسرار تجاری و اطلاعات محرمانه

در نظام های مختلف حقوقی، برای حفظ اسرار و اطلاعات محرمانه استثنائاتی در نظر گرفته اند. مانند: ۱- اطلاعاتی که به نحوی ، بعدها افشا شوند و یا عرضه عمومی گردند؛ مانند آنکه یک نظامی در کتاب خاطرات خود برخی اطلاعات محرمانه دولتی را افشا نماید. در این صورت دیگر این اطلاعات محرمانه تلقی نمی شوند. ۲- به موجب قانون، افشای این نوع اطلاعات به مرجع و یا سازمانی خاص ضروری باشد مانند ارائه اطلاعات دفاتر مالی و تجاری به اداره مالیات و یا ارائه اظهارنامه ثبت اختراع به کارمند اداره ثبت مالکیت های صنعتی ۳- به موجب دستور قاضی، افشای برخی اطلاعات محرمانه به دادگاه ضروری باشد مانند آنکه دادگاه در خصوص رسیدگی به صدور حکم حجر شخص، نیاز به پرونده پزشکی بیمار در نزد پزشک وی داشته باشد . ماده ۲۱۲ قانون آیین دادرسی در امور مدنی^۱ نیز به این مساله اشاره نموده است اما در خصوص تحویل اسناد سری دولتی، اذن رئیس قوه قضاییه نیز لازم است .

^۱ « اطبا و جراحان و ماماها و داروفروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه ای خود محرم اسرار می شوند هر گاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشا کنند به سه ماه و یک روز تا یک سال حبس و یا به یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می شوند.»

^۱ هرگاه سند یا اطلاعات دیگری که مربوط به مورد دعوا است در ادارات دولتی یا بانکها یا شهرداری ها یا موسساتی که با سرمایه دولت تاسیس و اداره می شوند موجود باشد و دادگاه آن را موثر در موضوع تشخیص دهد، به درخواست یکی از اصحاب دعوا به طور کتبی به اداره یا سازمان مربوط، ارسال رونوشت سند یا اطلاع لازم را با ذکر موعد، مقرر می دارد. اداره یا سازمان مربوط مکلف است فوری دستور دادگاه را انجام دهد، مگر این که ابراز سند با مصالح سیاسی کشور و یا نظم عمومی منافات داشته باشد که در این

۳- ماهیت حقوقی حفظ محرمانگی

در اینکه حفظ محرمانگی اصل حقوقی است یا صرفاً شرط قراردادی، باید با تحلیل قراردادهای موضوع بررسی، به آن پاسخ داد. در بیان اصل حقوقی گفته شده است که: «اصول حقوقی، احکام کلی، دائمی و الزامی اند که مبنای حقوقی موضوعه قرار گرفته و عقل مستقل آن را برای تضمین حقوق اساسی و سعادت انسان ها ضروری می داند و نقش هدایتگرانه ای در قانونگذاری و دادرسی دارد.» (حیاتی، ۱۳۹۷، ص ۱۹) در خصوص ماهیت حفظ محرمانگی در قراردادها به نظر نویسندگان پژوهش حاضر، باید قائل به تفکیک باشیم. در بعضی از قراردادها، ماهیت قرارداد، بیانگر اصل امانت است که شخص امین باید حافظ اسرار طرف قرارداد باشد، مانند قرارداد وکالت که شخصی با وکیل دادگستری منعقد می نماید که در پرونده مطروحه از ایشان دفاع نماید. به تبع قرارداد وکالت، موکل اسرار تجاری و یا خانوادگی خویش را در اختیار وکیل قرار می دهد. وصف امانت، ماهیت و یا به تعبیری از آثار قرارداد وکالت است و وکیل نمی تواند اسرار موکل خویش را افشا نماید و این تعهد قراردادی و قانونی نیازی به درج در قرارداد وکالت هم ندارد چرا که از آثار و تبعات عقد وکالت، حفظ اسرار موکل توسط وکیل است و به این دلیل است که در مقررات وکالت، پیش بینی شده است که وکیل شخص نمی تواند در همان موضوع بعدها وکیل طرف مقابل شود. در سایر قراردادها به نظر می رسد با توجه به برخی از اسناد بین المللی که مورد مطالعه و بررسی قرار خواهند گرفت حفظ محرمانگی چه قبل از انعقاد قرارداد اصلی و در حین مذاکرات مقدماتی و چه پس از آن، ناشی از اصل حسن نیت است حتی در رسیدگی های داوری نیز طرفین باید حسن نیت داشته باشند. به طور خلاصه می توان بیان داشت که در صورتی که قراردادی در خصوص محرمانگی در رابطه کاری، حقوقی و یا حتی دوستانه پیش بینی نشده باشد، می توان به طور ضمنی از روابط آنها چنین تعهدی را استنباط نمود؛ به طور مثال مانند رابطه پزشک و بیمار و حتی دو نفر که رابطه دوستی دارند، می توان تعهد را استنباط نمود. (*Rdhwan Salih and Mohsin shareef*. 2017.p 392)

به نظر نگارندگان در جهت نظم دهی تعهدات ناشی از حفظ محرمانگی، طرفین قرارداد می بایست مصادیق و مدت تعهد را در قالب شروط قراردادی پیش بینی نمایند تا بتوانند شرایط و آثار آن را، میزان و نحوه جبران خسارت را به طور دقیق جهت بهرمندی در آینده مشخص نمایند.

بخش دوم: بررسی حفظ محرمانگی در اسناد و قواعد بین المللی

در اسناد و کنوانسیون های بین المللی، موضوع محرمانگی اطلاعات طرفین قرارداد مطرح شده است که در ذیل بررسی خواهد شد.

۱- اصول حقوق قراردادهای اروپا

صورت باید مراتب با توضیح لازم به دادگاه اعلام شود. چنانچه دادگاه موافقت نمود، جواز عدم ابراز سند محرز خواهد شد، در غیر این صورت باید به نحو مقتضی سند به دادگاه ارائه شود. در صورت امتناع، کسی که مسئولیت عدم ارائه سند متوجه او است پس از رسیدگی در همین دادگاه و احراز تخلف به انفسال موقت از خدمات دولتی از شش ماه تا یک سال محکوم خواهد شد. تبصره ۱ - در مورد تحویل اسناد سری دولتی باید با اجازه رئیس قوه قضائیه باشد.

¹ *Good faith*

اصول حقوق قراردادهای اروپا در بردارنده چارچوب اساسی در خصوص حقوق قراردادها است. بخش سوم این مقررات در بردارنده مسئولیت مذاکرات طرفین قرارداد است که به دو موضوع اختصاص یافته است: ۱- مذاکرات بر خلاف اصل حسن نیت^{۳۴} - نقض موارد محرمانه^{۱۵}

ماده ۲-۳۰۲ اصول حقوق قراردادهای اروپا به محرمانگی اطلاعات در جریان مذاکرات طرفین اختصاص یافته است. ماده مذکور مقرر نموده است که: «هرگاه در جریان مذاکرات، اطلاعات محرمانه ای توسط یکی از طرفین قرارداد ارائه شود، طرف دیگر موظف است که این اطلاعات را افشا ننماید یا برای مقاصد شخصی از آنها استفاده نکند، خواه بعدها، قراردادی منعقد شود یا نه. جبران نقض این تکلیف شامل غرامت برای ضرر متحمله و استرداد سودی که طرف مقابل دریافت کرده است، می باشد.» در طول مذاکرات ابتدایی برای انعقاد قرارداد، طرفین برای رسیدن به یک توافق کلی، حقایق را افشا نموده و در اختیار طرف دیگر قرار می دهند. عموماً اینگونه اطلاعات محرمانه می باشد و ارزش اقتصادی دارند؛ بنابراین در صورتی که مذاکرات منجر به انعقاد قرارداد نشود، افشای چنین اطلاعاتی از سوی دریافت کننده آن، برخلاف اصل حسن نیت می باشد. محرمانه بودن اطلاعات بایستی به طور صریح به طرف مقابل اعلام شود. علاوه بر این، در صورتی که چنین اعلامی وجود نداشته باشد، گیرنده اطلاعات محرمانه ممکن است تحت یک شرط ضمنی جهت حفظ این اطلاعات، قرار بگیرد. این وظیفه ضمنی ممکن است از ماهیت خاص اطلاعات و یا از وضعیت حرفه ای طرفین قرارداد ناشی شود. (شعاریان-ترابی، ۱۳۸۹، ص ۷۸) در صورت نقض تکلیف عدم افشاء اطلاعات محرمانه، طرف متضرر حق دارد ضرر وارده را مطالبه نماید. میزان خسارت متحمله و قابل مطالبه می تواند شامل سودی که دریافت کننده می تواند از طریق افشای اطلاعات محرمانه به دست آورد نیز بگردد.

۲- اصول قراردادهای تجاری بین المللی

موسسه بین المللی یکسان سازی حقوق خصوصی^۶ با انتشار اصول قراردادهای تجاری بین المللی^۷ گام مهمی در جهت یکسان نمودن قواعد و اصول حقوقی تجاری در عرصه بین المللی برداشته است که تاکنون پس از انتشار اولیه آن در سال ۱۹۴۴ دوبار تاکنون در سالهای ۲۰۰۴، ۲۰۱۰ و ۲۰۱۶ مورد بازبینی و اصلاح قرار گرفته است.

در ماده ۱۶ - ۱ - ۲ اصول قراردادهای تجاری بین المللی، وظیفه محرمانه نگاه داشتن (اطلاعات) از سوی طرفین مذاکره، پیش بینی شده است. ماده مذکور بیان داشته است: «در جریان مذاکرات، هر طرف وظیفه دارد اطلاعاتی را که طرف دیگر به عنوان اطلاعات محرمانه در اختیارش می گذارد افشا نکند یا برای مقاصد شخصی، استفاده نامناسبی از آنها به عمل نیاورد؛ خواه متعاقباً قراردادی بین آنها منعقد شود یا نشود. در صورت مقتضی، یکی از طرق جبران نقض این

³ *Liability for Negotiations*

¹ *Negotiation Contrary to Good Faith*

⁵ *Breach of Confidentiality*

¹ *International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT)*

¹ *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (UPICC)*.

¹⁸ *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law-Draft Common Frame of Reference (DCFR)*

وظیفه، غرامتی است که میزان آن بر مبنای منافع حاصل شده برای طرف دیگر تعیین می شود. « در این مقررات، حفظ محرمانگی اطلاعات، به صراحت پیش بینی شده است. در واقع، تعهد عدم افشای اطلاعات حاکی از احترام به حفظ اسرار تجاری طرف مقابل است.

۳- مقررات طرح چارچوب مشترک مرجع برای حقوق خصوصی اروپا

بخش سوم از فصل سوم کتاب دوم مقررات طرح چارچوب مشترک مرجع برای حقوق خصوصی اروپا به نقض حفظ محرمانگی اختصاص یافته است. ماده ۳۰۳-۳: « اگر اطلاعات محرمانه توسط یک طرف در جریان مذاکرات داده شود، طرف دیگر موظف است اطلاعات را فاش یا آن را برای اهداف شخصی استفاده نکند خواه مذاکره به قرارداد منجر شود یا منجر به قرارداد نگردد.» در بند دوم ماده بیان شده است: « اطلاعات محرمانه به معنای اطلاعاتی است که، یا از طبیعت آن یا شرایطی که در آن به دست آمده است، طرف دریافت کننده اطلاعات می داند یا به طور منطقی می توان انتظار داشت که مطلع شدن طرف مقابل محرمانه تلقی می گردد. در همین ماده مقرر مناسبی پیش بینی شده است: « طرفی که به طور منطقی نقض وظیفه (محرمانگی) را پیش بینی کند، می تواند یک دستور (حکم) دادگاه مبنی بر منع آن را اتخاذ نماید. در خصوص نقض تعهد محرمانگی بند چهارم مقرر نموده است: « طرفی که وظیفه خود را نقض می کند، مسئول هرگونه خسارتی است که از نقض تعهد وی به طرف مقابل وارد شده است و ممکن است طرف دیگر محکوم به پرداخت هر منفعتی را که در اثر نقض حاصل شود، گردد.» فصل دوم کتاب چهارم مقررات مذکور، به قواعد قابل اعمال بر قراردادها اختصاص یافته است. بخش دوم ماده ۲۰۳ در خصوص تعهد حفظ محرمانگی است. در قسمت اول ماده بیان شده است که: « طرفی که اطلاعات محرمانه از طرف دیگر دریافت می کند باید چنین اطلاعاتی را محرمانه نگه دارد و نباید اطلاعات را به اشخاص ثالث یا در طول مدت قرارداد یا بعد از آن فاش نماید.»

یکی از محدودیت های طرفین قرارداد، استفاده از اطلاعات اتخاذ شده برای اهداف غیر قراردادی است. در بند دوم بیان شده است: « طرفی که اطلاعات محرمانه از طرف دیگر دریافت می کند نباید از این اطلاعات برای مقاصد غیر از اهداف قرارداد استفاده کند.» بر اساس بند ۳ مقرر فوق الذکر: « هر اطلاعاتی که یک طرف قرارداد قبلاً در اختیار داشته یا برای عموم افشا شده است و هر اطلاعاتی که به طور ضروری برای مشتریان به عنوان نتیجه از عملکرد تجاری منتشر شود، به عنوان اطلاعات محرمانه برای این منظور در نظر گرفته نمی شود.» از این رو، بر این اساس هر اطلاعاتی که در گذشته منتشر شده است یا باید در راستای اهداف تجاری طرفین قرارداد برای مشتری منتشر و عمومی گردد اطلاعات محرمانه تلقی نخواهد شد و آثار مترتب بر آن را نخواهد داشت.

۴- قواعد اتاق بازرگانی بین المللی

توافق نامه های محرمانگی رایج ترین ابزاری هستند که به منظور عدم افشای اطلاعات حساس در معاملات تجاری منعقد و مورد استفاده قرار می گیرند. اتاق بازرگانی در این راستا یک نمونه توافق نامه و شرط حفظ محرمانگی را تهیه نموده است که طرفین قرارداد می توانند به طور صریح یا ضمنی در قراردادها درج نمایند. این نمونه توافق نامه محرمانگی متضمن خط مشی متعادل چند وجهی و حقوقی است که نیازهای طرف افشا کننده اطلاعات محرمانه و دریافت کننده آن را بر

طرف می کند. مفاد نمونه توافق نامه و شرط محرمانگی، جنبه پیشنهادی و غیرامری دارند به عبارت دیگر جز حقوق نرم هستند. در نمونه توافق نامه محرمانگی و نمونه شرط محرمانگی اتاق بازرگانی بین المللی^۱ تلاش شده تا به بخش صنعت و تجارت، الگوی مشترکی برای تعهدات محرمانگی ارائه شود به نحوی که در صنایع و معاملات مختلف مورد قبول طرفین باشد یا دست کم، صرف وقت برای مذاکرات مربوط به توافق نامه یا شروط محرمانگی را کاهش دهد (نمونه توافق نامه اتاق بازرگانی، ص ۱۳) نمونه توافق نامه محرمانگی از یک مقدمه و ۲۰ ماده تشکیل شده است. به نظر می رسد شرکت ملی نفت ایران بر اساس مجوز مراجع ذی صلاح از جمله شورای عالی امنیت ملی نیز اگر متنی مانند نمونه فوق در قراردادهای بالادستی نفت و گاز تهیه و استفاده آن را به شرکت های تابعه ابلاغ نماید، می تواند گام مفیدی در یکسان سازی موافقت نامه محرمانگی در قراردادهای بالادستی نفت و گاز در این زمینه باشد.

بخش سوم : حفظ محرمانگی در قراردادهای بالادستی نفت و گاز

یکی از شروط معمول در قراردادهای نفتی شرط حفظ محرمانگی است. حفظ محرمانگی ممکن است به موجب شرط ضمن عقد یا به موجب قرارداد محرمانگی جداگانه باشد. حفظ محرمانگی الزاماً ناظر به مفاد قرارداد نیست زیرا قرارداد ممکن است به موجب قوانین یا سیاست کشور صاحب نفت سری نبوده و در اختیار عموم قرار گیرد. (شیروی، ۱۴۰۰، ص ۵۱۳) قراردادهای نفتی ایران که قبل از انقلاب اسلامی در قالب قانون منعقد می گردید و با انتشار در روزنامه رسمی در اختیار عموم قرار می گرفت ولی پس از انقلاب اسلامی قراردادهای بالادستی نفت و گاز محرمانه گردید و متن این قراردادها در دسترسی عموم قرار نمی گیرد. ماده ۱۵ قانون اصلاح قانون نفت مقرر نموده است که: " وزارت نفت و شرکتهای تابعه یک نسخه از قراردادهای منعقد شده مربوط به صادرات گاز طبیعی و گاز طبیعی مایع شده و قراردادهای اکتشاف و توسعه در میادین نفتی که متضمن تعهدات بیش از پنج سال است را به صورت محرمانه به مجلس شورای اسلامی تسلیم می نماید" این موضوع قابل انتقاد است چرا که بر خلاف اصل شفافیت در قراردادهای تجاری است. در ضمن با انتشار مفاد حقوقی قراردادها حقوقدانان متخصص در حوزه نفت و گاز با مطالعه آن می توانند با رفع ابهامات احتمالی و ضعف های آن موجب رشد محتوای حقوقی قراردادهای نفتی شوند. با راه اندازی رشته حقوق نفت و گاز، دانشجویان این رشته که می بایست با دسترسی به مفاد قراردادها به طور تخصصی متن آنها را بررسی و تحلیل نمایند که متأسفانه به دلایل نامعلوم سری و محرمانه بودن این قراردادها مانع تحلیل نخبگان حقوقی می گردد و متأسفانه تاکنون موضوع محرمانه بودن این قراردادها مرتفع نشده است. بسیاری از کشورها متن قراردادهای بالادستی نفت و گاز خویش را در سایت های اینترنتی قرار می دهند از جمله کردستان عراق با انتشار قراردادهای خدماتی نفت و گاز آن را دسترس عموم قرار داده است. در ماده ۵۲ قانون نفت کردستان عراق مصوب سال ۲۰۰۷ مقرر شده است که یکی از حقوق اساسی مردم می باشد که به اطلاعات قراردادهای نفت و گاز دسترسی داشته باشند. (خداپرست، ۱۴۰۱، ص ۲۶۳).

¹ ICC Model Confidentiality Agreement - Published in September 2006

۱- موضوعات شرط حفظ محرمانگی در قراردادهای بالادستی نفت و گاز

حفظ محرمانگی در قراردادهای بالادستی نفت و گاز، اصولاً سه موضوع را شامل می شود:

الف) تعیین اطلاعاتی که باید محرمانه تلقی شوند.

اطلاعاتی که باید محرمانه تلقی شود در قراردادها ذکر می شود. این موارد عمدتاً مشتمل بر طرحها، نقشه ها، گزارشها، جداول، داده ها، اطلاعات علمی و فنی و سایر اطلاعاتی است که در رابطه با اجرای عملیات نفتی به دست می آید. (شیروی، ۱۴۰۰، ص ۵۱۴) در قراردادهای بالادستی نفت و گاز معمولاً مسائل فنی و اطلاعات مخازن و چاهها، جزو اساسی ترین موضوعات محرمانگی هستند. محرمانه بودن اطلاعات مخازن و حفاری چاهها به دلیل اینکه بسیاری از آنها با کشورهای همسایه مشترک هستند منطقی به نظر می رسد. در قسمت ذیل به بررسی قراردادهای قبل و بعد از انقلاب اسلامی می پردازیم.

الف-۱- قراردادهای قبل از انقلاب اسلامی : در ماده ۱۴ قرارداد پیمانکاری بین شرکت ملی نفت ایران و شرکت دمینکس آلمان در خصوص اطلاعات محرمانه چنین مقرر شده است: « هرگونه طرح ها، نقشه ها، مقاطع، گزارشات، سوابق اطلاعات علمی و فنی و هر نوع اطلاعات مشابه دیگری که مربوط به عملیات پیمانکار کل تحت این قرارداد پیمانکاری باشد، بایستی از طرف پیمانکار کل، محرمانه تلقی گردد به این معنی که پیمانکار کل نباید محتویات و یا نتایج آنها را بدون رضایت شرکت ملی نفت ایران افشا نماید.»

ماده ۳۲ قانون قرارداد پیمانکاری اکتشاف و تولید بین شرکت ملی نفت ایران و شرکتهای اروپایی مورخ ۱۳۴۸/۳/۳۱ در خصوص محرمانگی اطلاعات مقرر نموده است: -اطلاعات محرمانه- کلیه طرح ها و نقشهها و مقاطع و گزارش ها و جداول و اطلاعات علمی و فنی و هر گونه اطلاعات مشابه مربوط به عملیات فنی پیمانکار کل که به موجب این قرارداد مقرر است توسط طرف دوم پیمانکار کل محرمانه تلقی خواهند شد؛ بدین معنی که مندرجات یا مفهوم آنها را نباید بدون رضایت شرکت ملی نفت ایران افشا کنند و شرکت از دادن رضایت بدون دلیل موجه امتناع یا در اعلام آن تأخیر نخواهد کرد. مجموعه قوانین نفت، گاز و پتروشیمی، ۱۳۸۱، ص ۶۸۹)

ماده ۳۴ قرارداد پیمانکاری اکتشاف و تولید نفت با اراپ^۱ متن مشابهی در خصوص اطلاعات محرمانه پیش بینی نموده است. موضوعی که در قراردادهای فوق الذکر از قلم افتاده است، مسئولیت پیمانکاران فرعی در مقابل شرکت ملی نفت ایران است. به نظر می رسد که این موضوع با درج حفظ محرمانگی در قرارداد پیمانکار کل با پیمانکار فرعی مرتفع خواهد شد.

ب-۲- قراردادهای پس از انقلاب

۱- قراردادهای بیع متقابل : در قراردادهای بیع متقابل^۱ مقررات مشابهی در مورد محرمانگی اطلاعات وجود دارد. آئیند ۱ ماده ۲۸ یکی از قراردادهای بیع متقابل مقرر می کند: «هرگونه طرح، نقشه، گزارش، یادداشت، نوار، اطلاعات علمی و فنی

^۱ *Entreprise de Recherche et d'Activite Petroliere (ERAP)*

^۲ *Buy-back*

^۲ قابل ذکر است عدم ذکر اسامی قراردادها به دلیل محرمانه بودن قراردادهای بالادستی نفت و گاز و ممنوعیت آن برای اشخاص است.

و سایر اطلاعات مشابه مربوط به عملیات توسعه موضوع قرارداد، باید توسط پیمانکار سرّی تلقی شده و محتوی و نتایج آنها نباید بدون رضایت کتبی و قبلی شرکت ملی نفت ایران توسط پیمانکار افشا شود، مگر نسبت به شرکتهای وابسته که در عملیات توسعه درگیر شده اند.» هر چند تعهد به حفظ محرمانگی برای مراقبت از اطلاعات با ارزشی است که برای یک کارفرما اهمیت داشته و نباید در دسترس دیگران قرار گیرد، اما تعهد مزبور نباید به نحوی باشد که وظایف قانونی و قراردادی پیمانکاران را مختل کند. برای اینکه پیمانکار بتواند عملیات نفتی را انجام دهد، پیمانکار باید مجاز باشد که اطلاعات مزبور را در اختیار کارکنان، مشاوران، پیمانکاران فرعی، سازندگان و تامین کنندگان مالی قرار دهد. همچنین هر پیمانکاری از جهت قانونی، وظیفه دارد که انجام این وظایف ممکن است مستلزم افشای برخی از اطلاعات سری باشد، مثل اطلاعاتی که باید در اختیار مقامات دادگستری، مالیاتی، گمرک، بورس و امثال آن قرار گیرد. (شیروی، ۱۴۰۰، ص ۵۱۴)

شرط محرمانگی زیر مشتمل بر مواردی است که افشای اطلاعات مجاز قلمداد شده است: «هر یک از طرفین طبق قرارداد توافق می کنند که در حفظ اسرار و اطلاعات محرمانه طرف دیگر کوشا باشند. طرفین قرارداد توافق می کنند که اطلاعات محرمانه طرف دیگر را برای اشخاص ثالث فاش نکرده و این اطلاعات را در اختیار آنها قرار ندهند. با وجود این، کارمندان، مشاوران، شرکتهای تابعه، پیمانکاران و سایر افرادی که برای انجام عملیات نفتی نیاز به اطلاعات محرمانه دارند، تا حدی که آنها برای انجام وظایف خود به این اطلاعات نیاز دارند و مشروط به امضای قرارداد محرمانگی مشابه با آنها، از ممنوعیت مزبور استثناء می باشند. همچنین هرکدام از طرفین می توانند برای انجام تکالیف قانونی خود اطلاعات محرمانه را تا حدی که قوانین تقاضا می کند، در اختیار مقامات ذی ربط قرار دهد.» در قراردادهای بیع متقابل نیز کسانی که امکان افشای اطلاعات به آنها مجاز است تصریح می شود: «پیمانکار ممکن است اطلاعات سری را در اختیار فروشندگان احتمالی و پیمانکاران فرعی جهت شرکت در مناقصه مربوط به قراردادهای دست دوم تا حدی قرار دهد که جهت اجرای آن قرارداد خاص مورد نیاز است و به شرطی که پیمانکاران فرعی مزبور نیز به صورت مکتوب تعهد نمایند که اطلاعات مزبور را سری نگه دارند.» (شیروی، ۱۴۰۰، ص ۵۱۵)

۲- قراردادهای جدید بالادستی نفت و گاز : در قراردادهای جدید بالادستی نفت و گاز ایران^۳ گه مشمول مقررات تصویب نامه شرایط عمومی قراردادهای بالادستی نفت و گاز مصوب ۱۳۹۶/۰۳/۲۷ هیات وزیران است ، حفظ محرمانگی به عنوان یکی از ضوابط قراردادی پیش بینی شده است که خود در بردارنده قواعد مشروحه است.

ماده ۱۳ تصویب نامه مذکور ، به سند رازداری و حفظ محرمانگی اختصاص یافته است. ماده مذکور مقرر نموده است : « پیش از تحویل اطلاعات مخازن نفت و گاز به شرکت های طرف مذاکره با شرکت ملی نفت ایران و یا شرکتهایی که مایل به حضور در مناقصه های مربوط به اجرای طرح های موضوع این تصویب نامه می باشند (و صلاحیت اولیه ایشان به تأیید شرکت ملی نفت ایران رسیده)، این شرکت ها باید، سند رازداری و حفظ محرمانگی (Confidentiality Agreement) این اطلاعات را به امضا برسانند و طی آن متعهد شوند که مدیران، کارکنان، کارشناسان و دیگر افراد ذیربط شرکت امضاکننده سند مذکور و نیز شرکتهای تابعه آن که حسب ضرورت باید بدین اطلاعات دسترسی داشته باشند، اطلاعات دریافتی را مطابق با مفاد سند یادشده به شکل کاملاً محرمانه نگاه خواهند داشت و بدون مجوز شرکت ملی نفت ایران (و ترتیباتی که در سند یاد شده مشخص می شود)، این اطلاعات را در اختیار هیچ شخص ثالثی قرار نخواهند داد و هرگاه مشخص شود

² Iranian Petroleum Contracts (IPC)

که این اطلاعات به صورت غیرمجاز در اختیار اشخاصی قرار گرفته، طرف مقابل در برابر شرکت ملی نفت ایران، ملزم به جبران خسارات ناشی از عدم انجام تعهدات موضوع سند رازداری و حفظ محرمانگی خواهد بود.»

در ماده مذکور اطلاعات موضوع سند رازداری، اطلاعات مخازن نفت و گاز بیان شده است. نکته دیگر این است که طبق این ماده، این سند به شرکتهای طرف مذاکره یا شرکتهای مایل به حضور در مناقصه ارائه می شود که آن را امضا نمایند که ممکن است مذاکره آنها منجر به انعقاد قراردادهای موضوع تصویب نامه نشود.

طبق ماده ۸ تصویبنامه، نحوه نظارت بر انعقاد و اجرای قراردادهای نفتی مورخ ۱۳/۵/۱۳۹۵ هیات وزیران، متن سند رازداری و محرمانگی موضوع ماده ۱۳ مصوبه دولت در خصوص شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز به تصویب شورای عالی امنیت ملی خواهد رسید. این موضوع نیز سوال برانگیز است که مبنا و فلسفه این مقرر در خصوص صلاحیت شورای عالی امنیت ملی برای تصویب سند رازداری و محرمانگی چیست؟ در ضمن در مقرر فوق الذکر پیش بینی نشده است که آیا شورای عالی امنیت ملی سند رازداری و محرمانگی را تهیه می نماید یا اینکه مرجع دیگری مانند وزارت نفت یا شرکت ملی نفت این سند را تهیه و جهت تصویب به شورای عالی امنیت ملی ارائه می نماید. به نظر می رسد که اگر تهیه مفاد سند رازداری و محرمانگی بر اساس وظایف حاکمیتی و سیاستگذاری بر اساس قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت مصوب ۱۳۹۱/۳/۲ با وزارت نفت باشد، می تواند متن تخصصی و حقوقی مناسبی را تهیه و شورای عالی امنیت ملی صرفاً مرجع تصویب باشد که این روند مناسب تر خواهد بود. به رغم پیش بینی در تصویب نامه، تاکنون اطلاعی از اینکه شورای عالی امنیت ملی چارچوب این سند را تصویب نکرده است موجود نمی باشد.

سوالی دیگری که به ذهن می رسد این است که عدم تصویب سند رازداری و محرمانگی چه تاثیری بر قرارداد های بالادستی دارد؟ و ضمانت اجرای آن چیست؟ در پاسخ می توان بیان داشت که با توجه به متن ماده ۸ تصویب نامه الزامی در این خصوص پیش بینی نشده است؛ لذا در صورتی که متن توسط شرکت ملی نفت ایران تنظیم و به امضای پیمانکار برسد بر اساس قرارداد فی مابین دارای اعتبار حقوقی است.

در بند ۳ موافقتنامه حفظ محرمانگی مندرج در یکی از قراردادهای بالادستی میدین نفتی ایران موسوم به آی پی سی اطلاعات محرمانه بدین شکل پیش بینی شده است: « هر گونه سند، داده، اطلاعات، یا موادی که به هر شکل یا روشی توسط شرکت ملی نفت ایران به پیمانکار ارائه می شود یا به نحوی دیگر توسط پیمانکار در ارتباط با قرارداد و یا پروژه و/یا میدان و مخزن و/یا هر گونه رسیدگی داوری ناشی از قرارداد، شامل اما نه محدود به قرارداد، هرگونه دانش، اختراع، طرح های اکتشاف، نقشه ها، بخش ها، گزارش ها، سوابق، اطلاعات فنی، زمین شناسی و ژئوفیزیک یا سایر داده ها، طرح ها، نقشه ها، پروفایل ها، سیاهه ها، مطالعات، استراتژی های تجاری، اسناد قراردادی و سایر مواد مربوط به پروژه، و هرگونه اسنادی که از این پس و بعد از آن توسط شرکت ملی نفت ایران به پیمانکار ارائه یا افشا شده یا بین طرف های این قرارداد ساخته و منعقد شده است. "اطلاعات محرمانه" باید کاملاً محرمانه رفتار شود و بدون تأیید کتبی قبلی توسط شرکت ملی نفت ایران به اشخاص ثالث افشا نمی شود، مگر اینکه چنین افشایی طبق این موافقتنامه مجاز است.»

علاوه بر موضوعات مرتبط با عملیات فیزیکی و اطلاعات ناشی از میدان، اطلاعات ناشی از رسیدگی داوری ناشی از اختلافات قرارداد نفتی مورد نظر نیز مشمول اطلاعات محرمانه می باشد که این موضوع ابداعی است که در قراردادهای قبلی پیش

بینی نشده است و از این جهت که فرایند داوری قراردادهای بالادستی محرمانه تلقی گردیده به نظر ایده مناسبی است چرا که ممکن است در رسیدگی داوری نیز اطلاعات مخازن و سایر اطلاعات مهم و فنی قرارداد افشا گردد.

وزارت نفت به استناد بند ۶ قسمت ب ماده ۳ قانون وظایف اختیارات وزارت نفت مبنی بر اعمال نظارت و کنترل شرکتهای تابعه در زمینه های مالی، فنی، حقوقی و قراردادهای، موافقتنامه، شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمانهای مهندسی، تامین کالا و تجهیزات، ساختمان و نصب اختصاصی صنعت نفت (EPC) را تنظیم و منتشر نموده است. در یکی از این قراردادها، شرط حفظ محرمانگی در چند بند به شرح ذیل پیش بینی شده است که قابل توجه می باشد:

ماده ۵۷-حفظ محرمانگی

۱-۵۷- تمام داده ها، مدارک و اسناد، طراحی ها، یادداشت ها، نقشه ها، طبقه بندی مشخصات، لاگ^۴ها، گزارش ها، مطالعات، برنامه ریزی های تهیه شده و دیگر مدارک، اطلاعات و داده های مرتبط با موضوع پیمان که توسط کارفرما در اختیار پیمانکار قرار گرفته و یا پیمانکار در رابطه با موضوع پیمان، تهیه، فراهم، کسب یا ایجاد می کند، باید توسط پیمانکار به صورت محرمانه نگهداری شود و نباید بدون رضایت کتبی قبلی کارفرما در اختیار شخص ثالث قرار گیرد و یا به هر طریق افشا شود.

۲-۵۷- کلیه موارد مندرج در ماده ۱-۵۷- دارای فکری و معنوی کارفرما بوده و دارای ارزش تجاری است و تنها با هدف استفاده به منظور انجام موضوع پیمان در اختیار پیمانکار می باشد.

۳-۵۷- چنانچه ضرورت داشته باشد، جهت انجام موضوع پیمان، پیمانکار برخی موارد مندرج در ماده ۱-۵۷- را در اختیار پیمانکاران فرعی، یا مشاوران خود قرارداد دهد باید قبل از این کار، ابتدا یک قرارداد حفظ محرمانگی که منعکس کننده و حفاظت کننده حقوق کارفرما باشد با آنها منعقد نماید. در صورت اینکه پیمانکاران فرعی و یا مشاوران بدون اخذ رضایت کتبی قبلی کارفرمای این پیمان - که باید از طریق پیمانکار این پیمان درخواست گردد- افشا یا در اختیار شخص ثالث قرار گیرد، پیمانکار در مقابل کارفرما مسئول جبران خسارت های مربوطه می باشد، این موضوع نافی حق کارفرما در رجوع به افشا کننده اصلی و استفاده از سایر حقوق قانونی خود نمی باشد.

۴-۵۷- تعهد پیمانکار در حفظ محرمانگی مندرج در این ماده، حتی پس از پایان مدت پیمان، فسخ و یا خاتمه پیمان پابرجاست.

اولین موضوع در این ماده از قرارداد، الزام و تعهد پیمانکار اصلی به تنظیم قرارداد با پیمانکاران فرعی خود در خصوص حفظ محرمانگی اطلاعات ارائه شده است. مسئولیت قراردادی پیمانکار اصلی در مقابل کارفرما در خصوص افشای اطلاعات از سوی خود یا پیمانکار فرعی او پیش بینی شده است. در صورت پرداخت خسارت به کارفرما وی می تواند به پیمانکار فرعی خود که افشای اطلاعات نموده است مراجعه نماید. در بند چهارم پیش بینی شده است که حفظ محرمانگی بدون مدت است که این موضوع قابل تامل است چرا که تعهد باید مدتی متعارف داشته باشد و الا از نظر قواعد عمومی قراردادها

² Log به معنی نمودار اطلاعات که بیشتر در حفاری متداول است.

قابل قبول نخواهد بود. شرکت شل^۵ به عنوان یکی از شرکتهای بین المللی نفتی در یکی از موافقت نامه های محرمانگی اطلاعات که با شرکت اکتشاف و تولید اسو^۶ منعقد نموده بود اطلاعات محرمانه را بدین شرح بیان نموده است: « منظور از "اطلاعات محرمانه": (آ) شرایط و موجودیت این توافق نامه^۷؛ (ب) این واقعیت که بحث و تبادل نظر در مورد هدف مجاز بین طرفین در حال انجام است. (ج) هدف مجاز^۹؛ (د) اطلاعات ارائه و افشا شده^{۱۰}؛ (ه) هر داده ثانویه^{۱۱} طبق ماده مذکور قرارداد، اطلاعات محرمانه شامل شرایط و مقررات مندرج در قرارداد، مذاکرات طرفین در راستای هدف قرارداد که اجرای مفاد آن می باشد و کلیه اطلاعاتی است که در راستای اهداف قراردادی برای هریک از طرفین از سوی طرف دیگر افشا و ارائه می گردد. در ضمن اطلاعاتی که پس از انعقاد قرارداد در مراحل مختلف به عنوان داده و اطلاعات ثانویه ارائه شود نیز محرمانه تلقی خواهد شد.

در موافقتنامه محرمانگی مورد اشاره شرکت نفتی شل، اطلاعات افشا شده به معنای «کلیه اطلاعاتی است که توسط طرف گیرنده یا نمایندگان آن به طور مستقیم یا غیرمستقیم از طرف افشاکننده (یا از طریق خود وی یا اعضای وابسته آن و نمایندگان آنها) در ارتباط با هدف مجاز اعم از مکتوب، الکترونیکی به آنها ابلاغ می شود. یا هر شکل یا رسانه دیگری که در آن می توان چنین اطلاعاتی را نگه داشت، یا در جریان هرگونه ارتباط شفاهی یا کتبی، از جمله داده های زمین شناسی و ژئوفیزیک، نقشه ها، مدل ها، تفسیرها و پیش بینی ها، طرح های فنی، ترتیبات بازاریابی، برنامه های توسعه و سایر موارد فنی، اطلاعات قراردادی و تجاری.» همچنین در این موافقت نامه منظور از طرف افشاکننده در رابطه با اطلاعات افشا شده، طرفی است که آن را افشا می کند. هنگامی که اطلاعات افشا شده مطابق با این توافق نامه توسط یکی از گروه های مخزن^{۱۲} یا گروه سگال^{۱۳} افشا می شود، سایر اعضای گروه مخزن یا گروه سگال (در صورت مرتبط بودن) نیز به عنوان طرفین افشای مربوط به این اطلاعات افشا شده تلقی می شوند.

نکته قابل ذکر این است که در ابتدای مذاکرات باید دامنه اشخاص درگیر، فهرستی از افرادی که افشای اطلاعات برای آنها مجاز است و مسئولیتهای دقیق آنها شناسایی شود. پیش نویس قرارداد محرمانگی، باید شامل اطلاعات ضروری درباره طرف ها و اشخاص درگیر در مذاکرات، شرح خلاصه ای از فن آوری محرمانه و ابزار مورد استفاده برای ارتباطات بین طرفین باشد. از این رو، در برخی از مواقع، تعهد به امانتداری ممکن است حتی قبل از انعقاد قرارداد و هنگام مذاکرات ایجاد شود. در این حالت، شرط اصلی تحقق تعهد مزبور، ایجاد رابطه ای بین مذاکره کنندگان است که بر مبنای آن یکی از مذاکره کنندگان اطلاعات محرمانه و ارزشمند خود را افشا کرده و خود را در معرض آسیب پذیری قرار می دهند. در

² Shell U.K. Limited

5

² Esso Exploration and Production UK Limited

² a -the terms and existence of his⁷Agreement

² The fact that discussions are taking place between the Parties in respect of the Permitted Purpose.

² the Permitted Purpose 9

³ The Disclosed Information. 0

³ Any Secondary Data. 1

³ Field Group means, together, the Field Operator and the Field Owner

³ SEGAL Group 3

دعوی شرکت مواد معدنی لاک (بامسئولیت محدود) علیه شرکت بین المللی ذخایر کورونا (بامسئولیت محدود)^{۳۴} خواهان که یک شرکت حفاری در زمینه اکتشاف منابع نفتی است با پیشنهاد شرکت خوانده و جهت امضای قرارداد جوینت ونچر^{۳۵} وارد مذاکره شد و هنگام مذاکرات، شرکت خواهان بر اساس حسن اعتماد و رابطه ای که ایجاد شده بود، اقدام به افشای نتایج برنامه های حفاری خود کرد. مذاکرات به انعقاد قرارداد جوینت ونچر منجر نشد و شرکت خوانده با استفاده از اطلاعاتی که به دست آورده بود، به رقیب اصلی شرکت خواهان مبدل شد. شرکت خواهان با استناد به نقض تعهد به امانت داری، علیه شرکت خوانده اقامه دعوی نمود. دادگاه تجدیدنظر استرالیا در رای خود مقرر کرد: «صرف انجام مذاکره بین شرکت خواهان و شرکت خوانده، اگر چه متضمن ایجاد رابطه مشمول امانتداری نیست اما در رابطه مزبور، تعهد به امانت داری هنگامی ایجاد شد که شرکت خواهان اطلاعات محرمانه و ارزشمند خود را در خصوص نتایج حفاری اش در اختیار شرکت خوانده گذاشت و مواضع خود را بر اساس حس اعتماد و اطمینان در معرض خطر آسیب پذیری قرار داد.» (اسلامیه همدانی، رستمی و مهربانی، ۱۳۹۶، ص ۲)

ب) استثنای شرط حفظ محرمانگی

در قراردادهای محرمانگی ذکر می شود که هرگاه اطلاعات مزبور بدون تقصیر پیمانکار در اختیار عموم قرار گیرد، یا شخص ثالثی اطلاعات مزبور را در اختیار پیمانکار قرارداد دهد بدون اینکه تعهدات محرمانگی را نقض کرده باشد، یا اطلاعات مزبور توسط پیمانکار یا شرکتهای تابعه مستقل از قرارداد مورد نظر به دست آمده باشد در این صورت تعهد به حفظ محرمانگی شامل این اطلاعات نمی شود. در یکی از قراردادهای جدید بالادستی نفتی ایران دو مورد به شکل ذیل از حفظ محرمانگی استثنا شده است: « در صورتی که این اطلاعات به دستور دادگاه صلاحیتدار نسبت به پیمانکار یا تا حدی که طبق مقررات بورس از وی درخواست شده باشد، پیمانکار می تواند تنها اطلاعات محرمانه را بدون رضایت کتبی قبلی شرکت ملی نفت ایران افشا کند. در چنین مواردی، طرف دوم باید قبل از افشا، به صورت کتبی به شرکت ملی نفت ایران اطلاع دهد.»

ج) مدت زمان شرط حفظ محرمانگی

سومین موضوع در حفظ محرمانگی، مدت زمانی است که تعهد به محرمانگی باید حفظ شود. در برخی از موارد تکلیف به محرمانگی بدون قید زمان است و این تکلیف تا زمانی که اطلاعات مزبور به نحو دیگری در اختیار عموم قرار نگیرد، طرف قرارداد موظف به حفظ محرمانگی است. از آنجا که این تکلیف اصولاً نمی تواند برای همیشه باشد، تعهد محرمانگی معمولاً

³ *Lac Minerals Ltd. v. International Corona Resources Ltd*

³⁵ Joint venture

³⁶ National Iranian Oil Company (NIOC)

مقید به مدت معینی می شود. این مدت حسب نوع قرارداد و اطلاعات آن ممکن است متفاوت باشد. در قرارداد رومیلا عراق این مدت سه سال از زمان فسخ قرارداد یا انقضای آن معین شده است. (شیروی، عبدالحسین، 1400، ص ۵۱۶) در بند دوم یکی از موافقتنامه های محرمانگی منضم به قرارداد آی پی سی پیش بینی شده است که : "پیمانکار تصدیق می کند که اطلاعات محرمانه برای همیشه و به طور دائمی، دارایی فکری و تجاری با ارزش های قابل توجه برای شرکت ملی نفت می باشد و این اطلاعات باید به طور دقیق و انحصاری توسط پیمانکار برای اهدافی که تحت قرارداد، افشا شده است، در جهت اجرای پروژه استفاده گردد." ۳۷

در خصوص بازگرداندن یا از بین بردن اطلاعات محرمانه در بخشی از ضمائمی یکی از قراردادهای بالادستی جدید ، پیش بینی شده است که: " در پایان مدت قرارداد یا پس از خاتمه قرارداد، پیمانکار باید فوراً تمام اطلاعات محرمانه و همچنین تمام نسخه‌هایی را که در اختیار دارد به هر شکل و شکلی به شرکت ملی نفت ایران بازگرداند یا بنا به درخواست شرکت ملی نفت ایران، این نسخه‌ها را از بین ببرد. تا زمانی که اطلاعات محرمانه در اختیار پیمانکار است، مطابق با شرایط و ضوابط این توافقنامه کاملاً محرمانه خواهد بود. " در ادامه، ماده فوق الذکر قرارداد مورد اشاره ، نسبت به مدت تعهد محرمانگی پیمانکار پیش بینی شده است که: "تعهدات مربوط به محرمانه بودن پیمانکار طبق این ماده تا زمانی که این تعهدات محرمانه صرف نظر از انقضا، تعلیق یا خاتمه قرارداد، و به رغم هرگونه واگذاری توسط یکی از طرف‌های پیمانکاری به نفع خود، تحت قرارداد، تنها در صورتی که توسط شرکت ملی نفت ایران چشم پوشی شود، ادامه خواهد داشت."

د) ضمانت اجرای نقض محرمانگی

در خصوص ضمانت اجرای های قراردادی در خصوص نقض تعهد از سوی طرف قرارداد محرمانگی ، می توان موارد ذیل را در قرارداد محرمانگی پیش بینی نمود :

۱- پرداخت غرامت بر مبنای منافع حاصل شده : در برخی از اسناد بین المللی از جمله اصول قراردادهای تجاری بین المللی، تعیین خسارت بر نقض کننده اسرار محرمانه و نقض تعهد محرمانگی ، پرداخت غرامت بر اساس منفعتی پیش بینی شده که از نقض تعهد به نفع متعهد ایجاد شده است. حال اگر نقض کننده قصور نموده باشد شخصی که از منافع این اطلاعات استفاده و بهره برده است، بر مبنای جبران خسارت بر اساس مسئولیت مدنی، ملزم به پرداخت خسارت است. در این خصوص متعهد محرمانگی نیز بر اساس قرارداد فی مابین، مسئولیت قراردادی در جهت جبران خسارت وارده،

³ *The Contractor acknowledges that the Confidential Information is forever the intellectual property as well as the commercial asset with considerable values to NIOC and that it shall be strictly and exclusively used by Contractor for the purpose for which it has been disclosed under the Contract for the purpose of implementation of the Project.*

³ *The confidentiality obligations*of the Contractor hereunder shall continue until such confidentiality obligations are expressly waived by NIOC in writing, notwithstanding the expiry, suspension or termination of the Contract, and notwithstanding any assignment by a Contractor Party of its interest under the Contract.*

خواهد داشت. که بر این اساس مرجع حل اختلاف بر اساس نظریه کارشناسی می توان میزان منفعت حاصله را تعیین و بر اساس آن مرجع حل اختلاف، رای به محکومیت صادر نماید.

۲- پرداخت خسارت بر اساس مبلغ تعیین شده از باب وجه التزام: معمولاً در بعضی از قراردادهای اثبات ورود خسارت بسیار سخت است لذا به صرف تخلف و نقض قرارداد از سوی متعهد، متعهد به پرداخت خسارت از پیش تعیین شده محکوم می گردد از این رو، در این خصوص نیاز به ورود خسارت و رابطه سببیت بین ضرر و عامل ورود ضرر متصور نیست.

۳- جبران خسارت کامل و موثر: در موافقت نامه محرمانگی یکی از قراردادهای آی پی سی مقرر شده است که: " پیمانکار در قبال شرکت ملی نفت ایران در مقابل کلیه خسارات، هزینه ها یا هزینه های ناشی از عدم رعایت دقیق و/یا اجرای دقیق قرارداد توسط پیمانکار یا طرف قراردادی مسئول خواهد بود و باید به طور کامل و مؤثر شرکت ملی نفت را بی ضرر نگه دارد و طبق شرایط و ضوابط این قرارداد غرامت خواهد داد. در مقرر مذکور، قید به طور کامل و موثر کمی مبهم است ولی به نظر می رسد می توان بیان داشت که منظور تعیین خسارت بر اساس منافع از دست رفته شرکت ملی نفت به علاوه منافع کسب شده طرف مقابل و ضررهای وارده می باشد که دایره آن گسترده می باشد.

نتیجه

حفظ محرمانگی در خصوص اسرار تجاری در برخی از قراردادها به عنوان یک اصل حقوقی، شناخته شده است بدین معنا که ماهیت قرارداد بیانگر اصل امانت است که شخص امین باید حافظ اسرار طرف قرارداد باشد، مانند قرارداد وکالت. به نظر می رسد با توجه به برخی از اسناد بین المللی که مورد مطالعه و بررسی قرار گرفتند حفظ محرمانگی چه قبل از انعقاد قرارداد اصلی و در حین مذاکرات مقدماتی و چه پس از آن ناشی از اصل حسن نیت است حتی در رسیدگی های داوری نیز طرفین باید حسن نیت داشته باشند.

حفظ محرمانگی در قراردادهای بالادستی نفتی ممکن است به موجب شرط ضمن عقد یا به موجب قرارداد محرمانگی جداگانه که پیوست قرارداد اصلی ارائه می گردد باشد. قراردادهای بالادستی که قبل از انقلاب اسلامی در قالب قانون منعقد می گردید در اختیار عموم قرار می گرفت ولی پس از انقلاب اسلامی قراردادهای بالادستی نفت و گاز محرمانه گردید و متن این قراردادها در دسترسی عموم قرار نمی گیرد. ماده ۱۵ قانون اصلاح قانون نفت مقرر نموده است که: "وزارت نفت و شرکتهای تابعه یک نسخه از قراردادهای منعقد شده مربوط به صادرات گاز طبیعی و گاز طبیعی مایع شده و قراردادهای

³ *The Contractor shall be liable to NIOC and shall fully and effectually hold harmless and indemnify NIOC against all losses, damages, expenses or costs arising in consequence of the Contractor or a Contractor Party failing for any reason to strictly observe and/or perform the terms and conditions of this Agreement.*

اکتشاف و توسعه در میادین نفتی که متضمن تعهدات بیش از پنج سال است را به صورت محرمانه به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌نماید."

سری و محرمانه بودن مفاد قراردادهای بالادستی قابل انتقاد است چرا که بر خلاف اصل شفافیت در قراردادهای تجاری است. با انتشار مفاد حقوقی قراردادهای بالادستی، حقوقدانان و صاحب نظران متخصص در حوزه نفت و گاز با مطالعه آن می‌توانند با رفع ابهامات احتمالی و ضعف‌های آن موجب رشد محتوایی قراردادهای بالادستی نفتی شوند. هدف و فلسفه راه اندازی رشته حقوق نفت و گاز این موضوع بوده است که دانشجویان این رشته می‌بایست با دسترسی کامل به مفاد قراردادها، به طور تخصصی متن آنها را بررسی نمایند که متأسفانه به دلایل نامعلوم موضوع محرمانه بودن حل نشده است. طبق ماده ۸ تصویبنامه، نحوه نظارت بر انعقاد و اجرای قراردادهای نفتی مورخ ۱۳/۵/۱۳۹۵ هیات وزیران، متن سند رازداری و محرمانگی موضوع ماده ۱۳ مصوبه دولت در خصوص شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز به تصویب شورای عالی امنیت ملی خواهد رسید.

این موضوع نیز سوال برانگیز است که مبنا و فلسفه این مقرر در خصوص صلاحیت شورای عالی امنیت ملی برای تصویب سند رازداری و محرمانگی چیست؟ بر اساس مقرر فوق‌الذکر به نظر می‌رسد که اگر تهیه مفاد سند رازداری و محرمانگی با وزارت نفت باشد و شورای عالی امنیت ملی صرفاً مرجع تصویب باشد مناسب تر است. به رغم پیش بینی در تصویب نامه، تاکنون از اینکه شورای عالی امنیت ملی چارچوب این سند را تصویب نکرده است یا خیر، اطلاعی موجود نمی‌باشد.

با توجه به بررسی اسناد و مقررات بین المللی محرمانه بودن اسرار تجاری پذیرفته شده است ولی محرمانه بودن مفاد حقوقی قرارداد های بالادستی پذیرفتنی نیست. در قراردادهای بالادستی نفت و گاز کلیه طرح ها، نقشه‌ها، گزارش ها، جداول، اطلاعات علمی و فنی مخازن و چاه های نفتی و هر گونه اطلاعات مشابه مربوط به عملیات فنی پیمانکار محرمانه تلقی خواهند شد؛ بدین معنی که مندرجات یا مفهومی آنها را نباید بدون رضایت کشور میزبان یا در ایران شرکت ملی نفت افشا گردد.

پیشنهاد می‌گردد که در جهت تهیه سند رازداری و محرمانگی در قراردادهای بالادستی نفت و گاز کشور کارگروهی با ترکیب اعضای فنی در خصوص مخازن نفت، مهندسی نفت و گاز، متخصصین صنایع بالادستی نفت و گاز، کارشناسان باتجربه و متخصص در امور حقوقی و قراردادهای نفتی تشکیل گردد و چارچوب موافقت نامه های محرمانگی را تهیه و جهت تصویب به شورای عالی امنیت ملی ارائه نمایند.

منابع

الف) کتب فارسی

۱- اسکینی ربیعا، تعارض بین اصل شفافیت و محرمانگی در داوری های بین المللی - مجله دیدگاههای قضایی، دوره ۲۴، شماره ۸۶، تابستان ۱۳۹۸.

- ۲-اسلامیه همدانی، امیر-رستمی، ولی-مهربانی، سجاد-(۱۳۹۶) جایگاه، نقش و آثار محرمانگی اطلاعات و داده ها در قراردادهای بالادستی نفت و گاز - مجله اکتشاف و تولید نفت و گاز - شماره ۱۴۸.
- ۳-حیاتی، علی عباس، مفهوم اصل حقوقی و مقایسه آن با قاعده حقوقی - مطالعه تطبیقی در حقوق ایران و فرانسه، مجله دانش حقوق مدنی - پاییز و زمستان ۱۳۹۷ - شماره ۱۴ علمی-پژوهشی.
- ۴-خداپرست، ناصر، (۱۴۰۱) قراردادهای جدید نفت و گاز ایران (IPC) نشر میزان، چاپ اول
- ۵- رفیعی، محمد تقی (۱۳۹۴)، فرهنگ جامع حقوقی مجد، مجمع علمی و فرهنگی مجد، چاپ اول
- ۶-شعاریان، ابراهیم، ترابی ابراهیم، (۱۳۸۹)، اصول حقوق قراردادهای اروپا و حقوق ایران (مطالعه تطبیقی) چاپ اول
- ۷-شیروی، عبدالحسین، (۱۴۰۰) حقوق نفت و گاز، نشر میزان، چاپ پنجم.
- ۸-کریمی عباس، بخت جو روح الله، صادقی محسن، ساورایی پرویز، نگاهی تحلیلی-کاربردی به قرارداد محرمانگی (عدم افشا) با تکیه بر قرارداد نمونه اتاق بازرگانی، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۹۱، تابستان ۱۳۹۸ -
- ۹-گلکاریان، قدیر، جوادخانی، ناصر میرواحدی، هادی و حدادی، محمد، فرهنگ حقوق، انتشارات دانشیار چاپ اول پائیز ۱۳۹۰
- ۱۰-نمونه توافق نامه محرمانگی ICC به همراه نمونه شرط محرمانگی ICC، (۱۳۹۶) ترجمه دکتر محسن ایزانلو - چاپ اول.

ب) قوانین و مقررات

۱. تصویبنامه شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز مصوب هیات وزیران ۱۳۹۶/۰۳/۲۷
۲. تصویبنامه نحوه نظارت بر انعقاد و اجرای قراردادهای نفتی مورخ ۱۳۹۵/۵/۱۳
۳. قانون آئین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱
۴. قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷
۵. قانون جرائم رایانه ای مصوب ۱۳۸۸/۳/۵
۶. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۱/۲/۱۹
۷. قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹
۸. قانون قرارداد پیمانکاری اکتشاف و تولید بین شرکت ملی نفت و شرکتهای اروپایی مورخ ۱۳۴۸/۳/۳۱
۹. قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت ۱۳۹۱/۲/۲۷.
۱۰. قواعد و آئین میانجیگری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران مصوب ۱۳۹۶/۷/۲ هیات نمایندگان اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی ایران .

۱۱. مجموعه قوانین نفت، گاز و پتروشیمی (۱۳۸۱) شرکت ملی نفت ایران.

۱۲. موافقتنامه شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمان های مهندسی، تامین کالا و تجهیزات، ساختمان و نصب EPC اختصاصی صنعت نفت،
۱۳۹۸/۳/۲۶

References

1- *Approval of general conditions, structure and pattern of upstream oil and gas contracts approved by the Cabinet. -2017/06/17 (in Persian)*

2-*Approval of how to monitor the conclusion and implementation of dated oil contracts (2016/08/03). (In Persian)*

3- *Eskini Rabia, conflict between the principle of transparency and confidentiality in international arbitrations - Journal of Judicial Perspectives, Volume 24, Number 86, summer 2019. (In Persian)*

4-*Hayati, Ali Abbas, the concept of the legal principle and its comparison with the legal rule - a comparative study in Iranian and French law, Danesh Civil Law Journal - Fall and Winter 2018 - Scientific-Research Number 14. (In Persian)*

5- *ICC Model Confidentiality Clause-Published in September 2006.*

6- *Islami Hamedani, Amir-Rostami, Wali-Mehrbani, Sajjad (2017) The position, role and effects of confidentiality of information and data in upstream oil and gas contracts - Oil and Gas Exploration and Production Magazine - No. 148. (In Persian)*

7-*Karimi Abbas , Bakhtjoo Rouhollah , Sadeqi Mohsen .Savraei Parviz (2019) Analytical Glance at Non-disclosure Contact with Emphasis on ICC Instance Contract -, Iranian Journal of Trade Studies (IJTC) Volume 23, Issue 91 - Serial Number 91- October 2019*

8-*khodaparast , Naser ,(2022) Iran's New Petroleum Contracts(IPC) (in Persian)*

9-*Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law-Draft Common Frame of Reference (DCFR).*

10-*The Principles of European Contract Law 2002.*

11-*Principles of International Commercial Contracts (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts) UPICC.*

12-*Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law-Draft Common Frame of Reference (DCFR).*

13-*Golkarian Qadir, Javadkhani Naser, Mirvahedi Hadi and Hadadi Mohammad (2011) Dictionary of Law (in Persian)*

14-*Rafiei , mohammad Taqi (2014) Law Dictionary , Majd Publication (in Persian)*

15-Shoareyan, Ebrahim, Torabi Ebrahim, (2010), *Principles of European contract law and Iranian law (comparative study)*, first edition. (in Persian)

16-Shiravi, Abdolhossein, (2014) *Oil and Gas Laws*, Mizan Publishing House, fifth Edition. (in Persian)

17-Shell U.K. Limited.

18 -ICC Model Confidentiality Clause-Published in September 2006.

19-The sample of the ICC confidentiality agreement along with the sample of the ICC confidentiality clause, (2017) translated by Dr. Mohsen Izanlou - First edition. (in Persian)

21-The Civil Procedure Law. (2000/04/09) (in Persian)

21-The Law on the Duties and Powers of the Ministry of Petroleum. (2012/05/16) (in Persian)

22-The Electronic Commerce Law. (2004/01/07) (in Persian)

23-The Law of computer crimes. (2009/05/26) (in Persian)

24-The Punishment law for publication and disclosure of confidential and secret government documents. (1975/02/18) (in Persian)

25-The Exploration and Production contract law between the National Oil Company and European companies. (1969/06/21) (in Persian)

26-The Mediation rules and regulations of Iran Chamber of Commerce Arbitration Center approved on 2017/09/24 by the delegation of representatives of Iran Chamber of Commerce for Industries, Mines and Agriculture. (in Persian)

27-The Collection of Oil, Gas and Petrochemical. Laws National Iranian Oil Company. (2008) (in Persian)

28-The Agreement of general conditions and private conditions of engineering contracts, supply of goods and equipment, construction and installation of EPC exclusive to the oil industry. (2019/06/16) (in Persian)

29 -Rdhwan Salih and Mohsin Shareef Salih - Legal Protection for Confidential Information in International Oil and Gas Contracts-2017 -Journal of College of Law for Legal and Political Sciences.

Websites

1-www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/confidentiality

2-<https://www.shell.co.uk/business-customers/upstream-oil-and-gas-infrastructure/segal-system.html>

3-www.wipo-int-scp/em/confidentiality

4- <https://scc-csc.lexum.com/>

مقاله پذیرش نشده